

Kalıpların Dışına Çıkmak: Çizgi Roman ve Göç

Göçü anlatmak

5. Çizgi romanda deneysellik: grafik roman ve otobiyografi

1970'lerde çizgi romanın özgürleşmesiyle beraber yazar ve çizerler, arasında otobiyografinin de olduğu yeni türler denemeye başlar. Kendi kişisel öykülerini ve başka diyarlardan gelen ailelerinin hikâyelerini "grafik roman" adı verilen yeni bir biçimle anlatırlar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde çizgi roman yeni bir döneme girer. Bazı yazarlar (örneğin Jules Feiffer, Walt Kelly) keskin mizahı siyasi yorumla harmanlar. 1952'den itibaren *MAD* dergisi, daha sonra örnek alınacak gelişkin bir hiciv türünü dener ve 1960'ların sonunda ortaya çıkan "*underground*"-*yeraltı* çizgi roman tarzının yolunu açar. *Yeraltı* bir muhalif akımdır ve on yıldan kısa sürmüş olsa dahi önemli bir etki yaratır. Ticari ağların dışında kalan bu *yeraltı* çizerler, o zamana dek pek ele alınmamış konuları işler.

İşte bu muhalif hareketin içinde ilk kez çevrecilik, feminizm, eşcinsellik gibi temalar işlenir... ve otobiyografik çizgi romanlar ortaya çıkar. Bu çalışmalar daha sonra **Will Eisner** ve **Art Spiegelman** gibi isimlere ilham verir. Amerikan çizgi romanının ustalarından, 1940'larda ünlü *The Spirit* serisinin yaratıcısı olan **Will Eisner**, 1978'de çocukluk anılarına dönerek *Un bail avec Dieu -Tanrı ile Bir Sözleşme*'yi yaratır. *Yeraltı* hareketinden gelen Art Spiegelman ise 1980'de, Polonyalı Yahudi olan ve Nazi kamplarından sağ kurtulup Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden anne babasının hikâyesini anlatan *Maus* üzerinde çalışmaya başlar. Bu yeni türdeki anlatılar için iki çizgi romancı geleceği parlak, "grafik roman" adı verilen yeni bir format denerler.

Görsel 1

Will Eisner, *Dropsie Avenue*, 1985.

Will Eisner'in Bronx Üçlemesi

© Éditions Delcourt, 2020 (Fransızca baskı). İngilizceden çeviri: Janine Bharucha ve Anne Capuron.

Bronx Üçlemesi Tümüleşik © & TM 2020 Will Eisner Studios, Inc. Tüm hakları saklıdır.

"WILL EISNER", Will Eisner Studios, Inc.'e ait tescilli bir ticari markadır ve ABD Patent ve Marka Ofisi'nde kayıtlıdır.

İzinle kullanılmıştır.

1940'larda *The Spirit* adlı polisiye klasiğinin yazarı olan **Will Eisner (1917-2005)**, 1978'de *Un bail avec Dieu (Tanrı ile Sözleşme)* ile çizgi romana geri döner. "*Graphic novel*"- grafik roman alt başlığını taşıyan, gençlik yıllarına dair bu yarı otobiyografik anlatı, çizgi romanı dönüştürecek bir terimi ve biçimi yaygınlaştırır. Eisner, aynı çizgide yirmiyeye yakın grafik roman daha yayınladı; bunlar arasında 1985 tarihli *Dropsie Avenue* da vardır. Eser, New York'un yoksul bir mahallesine ardışık göçmen dalgalarının yerleşmesini konu alır.

Görsel 2

Art Spiegelman, *Maus, Un survivant raconte, tome 1, Mon père saigne l'histoire*, Flammarion, 1980.

MAUS: A Survivor's Tale: My Father Bleeds History Copyright (c) Art Spiegelman, 1973, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986

MAUS II: A Survivor's Tale: And Here My Troubles Began Copyright (c) Art Spiegelman, 1986, 1989, 1990, 1991

Gençliğinde tutkulu bir *MAD* okuru olan **Art Spiegelman (1948-)**, 1960'larda *yeraltı* hareketinin bir parçasıdır. 1980'de yaşadığı kişisel bir kriz onu *Maus*'u çizmeye yöneltir; eser, Nazi kamplarından sağ kurtulmuş Polonyalı Yahudi anne-babasıyla geçen çocukluğuna geri döner. Bu çarpıcı yapıtın uluslararası yankısı, çizgi romanın büyük bir sanat dalı olarak tanınmasında dönüm noktası olur.

Güney Amerika'da Deneysel Çalışmalar

Güney Amerika'da, yerel geleneklerle ABD ve Avrupa etkilerini harmanlayan Arjantin, uzun ve zengin bir çizgi roman geleneğiyle dikkat çeker. 1950'lerde aralarında Hugo Pratt'ın da bulunduğu bir grup İtalyan çizer ülkeye gelir; Pratt, eserleri ve Pan-Amerikan Sanat Okulu'ndaki öğretimiyle yerli genç çizgi romancıları kalıcı biçimde etkiler. 1970'lerde senarist Carlos Sampayo ile çizer José Muñoz, Amerikan "*hard-boiled*" polisiye türünü keskin bir politik bakış ve sarsıcı bir şiirsellikle yeniden yorumlar. Kahramanları dedektif Alack Sinner'in maceralarında ırkçılık ve göçmenlik konuları sürekli gündemdedir.

Görsel 3

Hugo Pratt: *Corto Maltese Les Ethiopiques – Et d'autres Roméos et d'autres Juliettes*.

© 1973 Cong SA, İsviçre. Tüm hakları saklıdır.

Casterman Editions

Çingene bir anne ve Britanya tebaası bir babadan doğan Corto Maltese, maceraperest soylu bir denizcidir. Serüven dolu yaşamı 20. yüzyılın büyük olaylarıyla kesişir. Dünyayı dolaşır; ünlülerle ve sıradan insanlarla karşılaşır ve bazen onların dostu ve savunucusu olur. Gözleri ufukta olan Corto, hayatın bir karşılaşmalar sanatı olduğunu bilir...

Görsel 4

José Muñoz ve Carlos Sampayo, *Le Bar à Joe*'dan alıntı: "*Pépé l'architecte*". © Casterman. Yazarların ve Casterman'ın nazik izniyle.

1972'den itibaren Avrupa'ya sürgün olan Arjantinli José Muñoz (1942-) ve Carlos Sampayo (1943-), kara romanın kurallarını dönüştürerek, aralarında kanlı diktatörlüklerden kaçmaya çalışan siyasi mültecilerin durumunun da bulunduğu adaletsizlikleri sarsıcı bir dille anlatır. Siyasi baskı ve işkenceden kaçmış Güney Amerikalı eski mimar Pépé, New York'ta Joe'nun Barı'nda bulaşıklık yaparak hayatta kalır. Yasadışı bir göçmen olarak, kırılganlığından yararlanan kuşkulu kişilerin kurbanı olur...